

Nr 151.

Af herr **Almqvist m. fl.**, om understöd af statsmedel åt landthushållsskolan å Brogård.

Den kommitté, som i december 1908 afgaf sitt betänkande om ordnandet af den lägre landbruksundervisningen, framhåller i detta betänkande starkt behovet af särskild undervisning i skolor och kurser för landsbygdens kvinnliga ungdom i de sysslor, som tillkomma en husmor på landet, och har uppgjort detaljerade förslag för ett helt system af landthushållsskolor och husmoderskurser. Kommittén påpekar samtidigt behovet af för dylika skolor och kurser utbildade *lärarinnor* äfvensom behovet af konsulenter och ledare af studieresor för de sidor af landthushållningen, som i regeln komma på husmoderns lott. Genom 1910 års Riksdag beviljades anslag för anordnande genom hushållningssällskapens försorg af husmoderskurser af olika slag för det mindre jordbrukets behof, för hvilka kurser naturligtvis behöfvas *lärarinnor* med särskild utbildning för landthushåll. Slutligen lär den kommitté, som har att yttra sig om folkundervisningen, komma att föreslå, att undervisning i jordbruk och landthushåll skall ingå i folkskolans fortsättningskurser, och det måste då naturligtvis beredas de blifvande *lärarinnorna* i dessa ämnen möjlighet att i särskilda, med praktiskt jordbruk förenade läroanstalter inhämta kunskaper och öfning i de ämnen, som skola bli föremål för deras undervisning.

Hittills, och ännu när kommittén afgaf sitt betänkande, har blott funnits *en* anstalt, som direkt afsett utbildning af *lärarinnor* i huslig ekonomi för landsbygdens behof, nämligen Fredrika-Bremer-Förbundets skola å Rimforsa i Östergötland. Kommittén förutser, att den ensam

icke skall vara på långt när tillräcklig att fylla behovet af lärarinnor, konsulenter o. s. v., och framhåller »önskvärdheten af att, därest fråga uppstode om inrättande i andra delar af landet af dylika skolor, äfven dessa måtte komma att understödjas af statsmedel, i den mån sådant vore af nöden för lärarinnebildningen.»

Sedan 1907 års kommitté sålunda uttalade sig, har en ny läroanstalt med samma syfte som Rimforsaskolan börjat sin verksamhet i Uppland. Styrelsen för Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala har länge haft sin uppmärksamhet fäst på behovet af att de lärarinnor i huslig ekonomi, som få sin verksamhet förlagd till landsbygden, i sammanhang med sin utbildning i öfrigt äfven gjordes förtrogna med sådana sysslor och intressen, som tillhöra skötseln af ett landthushåll, och skolan har i mån af utrymme och tillgångar i öfrigt sökt ordna sin undervisning för blifvande lärarinnor i sådan riktning, bl. a. genom att i sin läroplan upptaga mindre kurser i mjölkhushållning och trädgårdsskötsel. En verkligt tillfredsställande undervisning i landthushållning kunde emellertid naturligtvis icke gifvas med de resurser, en stad kan erbjuda, och skolstyrelsen har därför under förra året inköpt en mindre landtegendom, 1 $\frac{1}{4}$ mtl Brogård i Tensta socken, en half mil från Wattholma järnvägsstation i Uppland, och dit förlagt den praktiska undervisningen i landthushåll för blifvande lärarinnor i huslig ekonomi.

I syfte att nedbringa kostnaderna så mycket som möjligt och på samma gång göra utbildningen i bästa mening praktiskt fruktbarande, har styrelsen kombinerat undervisningen i Uppsalaskolan och Brogårdsskolan på det sätt, att de inledande teoretiska ämnena, fysiologi och hälsolära, kemi och födoämneslära samt matlagning i inskränkt mening inhämtas under en hösttermin i Uppsala; därefter tillbringa samma elever ett helt kalenderår på Brogård och få, på samma gång de fortsätta med praktisk matlagning, där öfva sig i alla sådana arbeten, som pläga ledas eller utföras af en husmor på landet, grofbak, slakt och tvätt, fullständigt på egen hand sköta ladugård och mejeri, grisar, höns och andra smådjur samt trädgården och inom jordbruket utföra sådana arbeten, som pläga utföras af kvinnor. Den teoretiska undervisningen i jordbruk och husdjursskötsel, i mjölkhushållning, slakt o. s. v. meddelas i *omedelbart sammanhang med det praktiska arbetet*. 3 à 4 timmar i veckan ägnas åt sammanfattande öfversikter, repetitioner och kompletteringar af det, som i sammanhang med det praktiska arbetet inhämtats. Följande vår tillbringa eleverna åter vid skolan i Uppsala, då undervisningen i teore-

tiska ämnen avslutas och den hufvudsakliga undervisningen i pedagogik och metodik med tillhörande öfnings- och proflektioner gifves.

Arbetet å Brogård ledes af tre lärarinnor, af hvilka två ha speciell utbildning i husdjursskötsel, mjölkhushållning och trädgårdsskötsel, den tredje förestår hushållet och leder arbetena inomhus samt bak och slakt. Som lärare tjänstgör i öfrigt en af Uppsala läns hushållningssällskaps konsulenter, som på samma gång är styrelsens rådgifvare och biträde vid skötseln af jordbruket. Ifrågavarande kurs i »huslig ekonomi och landthushållning», som kursen benämnes i fackskolans program, motsvarar en af fackskolans tidigare lärarinnekurser på det sätt, att i den förut ettåriga teoretisk-praktiska stadskursen inskjutits ett års praktik i landthushåll med ordnad sakkunnig undervisning. Genom denna kombination vinnes:

att lärarinnornas antal i Brogård kan inskränkas till tre, medan två eller tre ytterligare skulle behövas, om äfven den teoretiska undervisningen i fysiologi och hälsolära, kemi och födoämneslära samt pedagogik och metodik skulle lämnas där (och dessa lärarinnor icke skulle där kunna få full sysselsättning);

att man vid den teoretiska undervisningen kan tillgodogöra sig de rikare resurser i fråga om både lärarekrafter och laboratorier och samlingar, som en universitetsstad kan erbjuda;

att eleverna på Brogård få intensiv praktik i såväl gröfre och tyngre som lättare sysslor och få personligen i fullt mått göra sig förtrogna med det fysiska arbetets natur och villkor, på samma gång detta arbete, efter den inledande teoretiska underbyggnaden, för dem framträder i nytt ljus och får ett ökad intresse;

att de på grund af denna praktik kunna tillgodogöra sig den avslutande teoretiska utbildningen med helt andra vyer, än om det praktiska arbetet komme vare sig före början eller efter slutet af de teoretiska kurserna, på samma gång detta genom föregående och efterföljande teoretiska studier får sin belysning och reglering;

att rikligare tillfälle till öfnings- och proflektioner i staden kan beredas, då fackskolan där, utom öfriga kurser för äldre flickor, har elfva barnafdelningar.

Brogårdskursen är så till vida fristående och själfständig, att den har sin egen administration, ekonomi och räkenskaper. Och meningen är, att plats där skall beredas äfven för utexaminerade lärarinnor i huslig ekonomi, som vilja komplettera sin utbildning med

en kurs i landthushåll. Utom de 14 elever, som tillhöra den kombinerade landthushållskursen, har Brogård redan nu plats för ytterligare fyra elever och får plats för flera, så snart vissa förändringar i en af flygelbyggnaderna hinna vidtagas.

Fastigheten är af skolstyrelsen inköpt för 27,000 kronor. Den var så rikligt bebyggd, att skola, elever och lärarinnor där kunnat inrymmas utan nybyggnader. Styrelsen beräknar för skola och hushåll en hyra af sammanlagdt 1,200 kronor (motsvarande 8 % å 15,000 kronor, hvartill åbyggnaderna kunna värderas utöfver hvad för själfva jordbruket kräfves). Å andra sidan beräknas elevernas arbete i jordbruk, ladugård o. s. v. till 1,000 kronor för år. Den stat för år 1911, som styrelsen uppgjort (se Bil.) visar, att i understöd för själfva skolan behöfvas 4,000 kronor. Styrelsens mening hade varit, att äfven andra af Uppsalaskolans lärarinnekurser skulle få *någon* undervisning i landthushåll, men då Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition icke upptagit den förhöjning i Uppsalaskolans årsunderstöd, som för ändamålet begärts, eller kr. 800, måste denna undervisning tills vidare bortfalla och utgiftssidans olika poster minskas med belopp, som tillsammantagna motsvara dessa 800 kronor.

Till den bifogade staten bör den upplysning fogas, att densamma blott gäller undervisningen. Logis och kost betala eleverna själfva på det sätt, att de äro inackorderade i skolhushållet.

Inköpspriset 27,000 kronor gällde blott själfva fastigheten. Uppsättningen af yttre inventarier för jordbruket (kreatursbesättningen inbegripen) har kräft kr. 9,055:84; behöfliga reparationer och ändringar ha kostat kr. 4,857:31. Inre inventarier för skolan, hushållet samt lärarinne- och elevbostäder ha dragit en kostnad af kr. 6,357:32. Till betäckning af dessa utgifter ha af för saken intresserade personer och af Stiftelsen Lars Hiertas Minne gifvits sammanlagdt 9,950 kr., och styrelsen har iklädt sig personligt betalningsansvar för 12,000 kronor. Öfriga skulder innestå i fastigheten mot inteckningar. Därtill kommer, att skolan, som började i september föregående år och under detta första år icke haft något offentligt understöd, naturligtvis redan har en förlust att bära. Vi anföra dessa siffror för att å ena sidan visa, hvilka uppoffringar enskilda underkastat sig för att få skolan till stånd. Å andra sidan är det ock förklarligt, om dessa enskilda källor nu gifvit hvad de förmå och om styrelsen med mycket bekymmer motser den närmaste framtiden.

Vi ha oss bekant, att skolstyrelsen hos Kungl. Maj:ts dels anhållit om framställning till årets Riksdag om ett understöd för själfva skolan å 4,000 kronor för hvartera af åren 1911 och 1912, dels anhållit om ett bidrag å 2,500 kronor till betäckande af kostnaderna för reparationer och ändringar från det till Kungl. Maj:ts disposition stående anslaget till undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar.

Af vissa yttranden till statsrådsprotokollet, anförda under 9:de hufvudtiteln i 1910 och 1911 års statsverkspropositioner, sammanställda med det betänkande, som afgifvits af landbruksundervisningskommittén, ser det ut, som skulle meningens vara, att, sedan kommitténs förslag rörande det mindre jordbruket och rörande de lägre landbruksskolorna vid 1910 och 1911 års riksdagar kommit före, till en följande Riksdag, alltså 1912, göra framställning om medel för ordnande af undervisning i *landthushåll för kvinnor* i anslutning till af ofvannämnda kommitté framställda förslag; och skulle då i detta sammanhang frågan om statsunderstöd för Brogårdsskolan kunna upptagas. Då uppstår frågan, huru Brogårdsskolan under tiden skall reda sig. Det måste naturligtvis för skolstyrelsen, som gjort sig mycket besvär och iklädt sig ganska allvarsamma förbindelser för att få skolan till stånd, som redan haft en elevafdelning i läroanstalten och nyss där mottagit den andra, vara nedslående att se skolan utsatt för så allvarsamma ekonomiska svårigheter.

Det vill i öfrigt synas, att om man genom 1912 års riksdag, alltså för 1913, tänker sig ett omfattande och högst nödigt undervisningsverk för vårt lands kvinnor skall bringas till stånd, och då för detta naturligtvis behöfves en betydlig stab af lärarinnor, om verket skall ha framgång, så måste man *förut* sörja för att lärarinnor finnas att tillgå. Att den enda utbildningsanstalten å Rimforsa då ej på långt när räcker till, är uppenbart och betonas eftertryckligt af den kommitté, hvars betänkande vi förut åberopat. För sakens framgång torde också vara önskvärdt att ha mer än *en* utbildningsanstalt, emedan endast på så sätt olika orters behof och olika uppslag och synpunkter i utbildningen kunna komma till sin rätt.

Man kunde visserligen förmena, att den nya skolan först någon tid borde vara i verksamhet, för att man af resultatet må kunna döma, om den förtjänar offentligt understöd eller ej. Häremot må då anmärkas, att Brogårdsskolan blott är en filial eller afläggare af Uppsalaskolan, under samma styrelse och ledning som denna, och att, då Uppsala-

skolan i mycket hög grad tillvunnit sig såväl regeringens och Riksdagens som allmänhetens förtroende — hvilket framgår å ena sidan af det betydliga understöd densamma åtnjuter och som vid denna riksdag föreslås till höjning, å andra sidan af dess stora elevantal och det ännu mångfaldt större antalet sökande till dess kurser — man med visshet kan förutse, att äfven den nya skolan skall skötas lika förträffligt, som Uppsalaskolan enligt allas samstämmade omdömen skötes. Vi hänvisa i öfrigt till att landtbruksstyrelsen redan tillstyrkt statsunderstöd (se Bil.) och att Kungl. Maj:t redan ådagalagt sin uppskattning af skolan genom att bevilja det bidrag till organisationskostnaderna, som skolstyrelsen begärt.

Vi torde i detta sammanhang böra påpeka, att Sällskapet Uppsala enskilda läroverk, som upprättat såväl fackskolan i Uppsala som Brogårdsskolan, är en offentlig institution, så till vida som hvarken sällskapet eller styrelsens medlemmar äga af verksamheten draga någon vinst; vidare

att Brogårdsskolan är en fristående anstalt, hvars ekonomi är fullständigt skild från Uppsalaskolans, men hvars verksamhet är i vissa afseenden kombinerad med denna;

att genom Brogårdsskolans upprättande ingen minskning sker i Uppsalaskolans verksamhet, utan den har lika många kurser och elever med samma undervisningstid där som förut;

att jordbruk och elevhushåll å Brogård naturligtvis skola bära sig själfva och att det ifrågasatta statsunderstödet uteslutande afser undervisningens behof för utbildning af lärarinnor i landthushåll; samt till sist erinra om

att den likartade skolan å Rimforsa under de första åren af sin verksamhet 1908—10 hade 4,000 kr. årligen i statsunderstöd och att 1910 års Riksdag på framställan af regeringen höjde understödet för 1911 till 6,000 kronor.

På grund af hvad sålunda anförts hemställa vi vördsamt,

att Riksdagen behagade besluta, att till landthushållsskolan å Brogård i Uppland för utbildning af lärarinnor må för hvarterdera af åren 1911 och 1912 utgå ett understöd å fyratusen kronor under de närmare villkor, som Kungl. Maj:t äger bestämma, samt att för ändamålet å extra stat för 1912 under nionde

hufvudtiteln anvisa ett belopp af kr. 8,000: —, med rätt för Kungl. Maj:t att däraf under 1911 af tillgängliga medel förskottera hälften.

Stockholm den 25 januari 1911.

Knut Almqvist.

O. Alfr. Berg. L. P. Mallmin. Conrad Vahlquist. K. A. Borg.

I motionens syfte instämma:

Nils Edén. J. E. Cervin. Rikard Hagberg. J. M. Juhlin.

Oscar Forssling. Joh. Ström. Carl Gripenstedt.

Bilaga.

Utdrag ur kungl. landbruksstyrelsens underdåniga skrifvelse den 16 november 1910, angående statsunderstöd åt Uppsala enskilda läroverks fackskola för huslig ekonomi å Brogård.

På sätt landbruksstyrelsen uti sitt underdåniga utlåtande den 18 oktober 1909 öfver landbruksundervisningskommitténs betänkande framhållet, anser styrelsen, att nämnda kommittés förslag böra i den mån förhållandena sådant medgifva genomföras.

Hvad angår kurser i huslig ekonomi för kvinnliga elever, så kan 1910 års Riksdag, genom att öfverensstämmelse med Eders Kungl. Maj:ts i hufvudsaklig anslutning till nämnda kommittés förslag om ordnande, hvad angår det mindre jordbruket, af dylika kurser, affattade nådiga proposition, anslå medel, anses hafva för sin del gillat kommitténs förslag därutinnan.

Uti underdånigt utlåtande den 4 oktober 1910, med förslag till förnyadt nådigt reglemente för med statsmedel understödda åtgärder till höjande af det mindre jordbruket m. m., har också landbruksstyrelsen föreslagit anordnande af

undervisningskurser för särskildt antagna kvinnliga elever antingen såsom allmänna kurser i huslig ekonomi och landthushållning på minst två, högst sex veckor (s. k. husmoderskurser) eller såsom specialkurser på minst sex, högst tolf dagar, omfattande huslig ekonomi eller någon af de delar af landthushållningen, som falla inom kvinnans verksamhetsområde. För sådana kursers hållande fordras emellertid utbildade lärarinnor, och det är därför synnerligen önskvärdt, att flera lärarinnekurser komma till stånd.

Mot förslaget till program för ifrågavarande kurser har landtbruksstyrelsen icke något att erinra, men torde gifvetvis, om anslag till kurserna beviljas, förslag till plan för undervisningen böra underställas landtbruksstyrelsens pröfning liksom i öfrigt i hufvudsak samma villkor uppställas, som för närvarande gälla för understödet till Rimforsaskolan eller

att två frielever skola äga åtnjuta kostnadsfri undervisning, dock utan att vara befriade från afgifter för kost och logi;

att för inträde i skolan skall erfordras, att sökande erhållit högre flickskolebildning eller visar sig eljest hafva förvärfvat motsvarande kunskaper eller genomgått folkhögskolekurs;

att sådana inträdessökande, som därjämte kunna förete intyg om praktisk duglighet och vana vid landtliga göromål, skola äga företräde;

att afgifter för undervisning, kost, logi och lyse ej öfverstiger 600 kronor för år;

samt att till landtbruksstyrelsen skall tre månader efter lärokursens avslutande ingifvas berättelse om skolans verksamhet.

Likaså torde icke vara något att erinra mot beloppet af understödet eller dettas utgående för åren 1911 och 1912.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och med hänvisande till landtbruksstyrelsens underdåniga utlåtande denna dag angående statsbidrag till ifrågavarande skolas grundande, får landtbruksstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till nästinstundande Riksdag aflåta nådig proposition, att Riksdagen må å extra stat för år 1912 bevilja ett belopp af åttatusen kronor att utgå till understöd åt den med fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala förbundna skolan för utbildning af lärarinnor i landthushållning vid Brogård med 4,000 kronor för år 1911 och 4,000 kronor för år 1912, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att af tillgängliga medel under år 1911 förskjuta det för samma år till skolan anslagna beloppet, 4,000 kronor.

Stockholm den 16 november 1910.

Underdånigst

M. v. Feilitzen.

Aug. Lyttkens.

Fredrik Egerström.

Stat för undervisningen å fackskolans landtegendom Brogård under
1911 enligt styrelsens beslut den 6 oktober 1910.

Inkomster:

Elevavgifter 14 × 180	2,520: —
För kurs A och B från skolan i Uppsala	800: —
För elevernas arbete i jordbruk och ladugård	1,000: —
Förutsatt statsanslag	4,000: —
	<hr/>
	Summa kronor 8,320: —

Utgifter:

Hyra till fastigheten	550: —
Bränsle och lyse	170: —
Förbrukningsartiklar	200: —
Undervisningsmateriel	200: —
Reparationer och ersättningar	300: —
Administrationskostnader	400: —
Aflöningar och arfvoden	5,800: —
Diverse omkostnader (transporter, telefon, försäkringar m. m.)	700: —
	<hr/>
	Summa kronor 8,320: —

Specifikation å aflöningar.

	Naturaförm.	Kontant.
Frk. Amelie Carlstedt	500: —	1,500: —
Agnes Sundberg } för 10 mån.	500: —	1,500: —
G. Jönsson	500: —	1,000: —
Agronomen I. Ekvall à 15 kronor		300: —
	<hr/>	
	1,500: —	4,300: —
		<hr/>
		1,500: —
		<hr/>
		Summa kronor 5,800: —